

ALFABE DEVRİMİNİN TÜRK TOPLUMU ÜZERİNDEKİ SOSYAL VE KÜLTÜREL ETKİLERİ

Zeynep KORKMAZ*

ÖZET

Her değişimin toplum üzerinde önemli etkileri olmaktadır. Özellikle yazılı iletişimin sağladığı alfabe devrimi de toplum üzerinde önemli sonuçları olan bir değişimdir. Bu makalede alfabe devrimi sebep-sonuç ilişkisi bakımından ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: Alfabe Devrimi, harf, Türk dünyası.

THE SOCIAL AND CULTURAL EFFECTS OF ALPHABET REVOLUTION ON TURKISH SOCIETY

ABSTRACT

Every changes have important effects on society. Especially revolution of alphabet is a very strong changes that have very important results on the society. In this article it will explained alphabet revolution from the cause and result.

Key Words: Alphabet revolution, letter, turkish world

1. 1 Kasım 1928, yeni Türk alfabe yasasının TBMM'nde yasalaştığı tarihtir. Bu yasa, 3 Kasım 1928 günlü *Resmî Gazete*'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Bu yıl, içinde bulunduğumuz haftada alfabe değişikliğinin, yani Türk devrimler zinciri içinde yer alan Alfabe Devrimi'nin 80. yılıdır. Bu münasebetle eldeki yazıda, Latin alfabesi temelindeki Türk alfabesinin kabulünün, sosyal ve kültürel yaşamımızı yeni baştan biçimlendiren akışı üzerinde durmak istiyorum.

Bilindiği üzere, herhangi bir değişim söz konusu olduğunda, o değişimi gerektiren sebepler ile yapılan değişimin ortaya koyduğu

---

* Prof. Dr.,

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/3 Spring 2009*

veya koyacağı sonuçlar arasında doğal bir sebep-sonuç bağlantısı vardır. Cumhuriyet döneminde Latin alfabesine geçiş nedenleri, daha önceki yıllarda gerek tarafımızdan gerek öteki meslektaşlarımız tarafından gerektiği biçimde ele alınıp işlenmiş bulunmaktadır. Ancak, burada üzerine eğildiğimiz konunun yeterince aydınlanabilmesi için, yukarıda işaret edilen sebep-sonuç bağlantısı, bu hususa bir kez daha işaret etme gereğini ortaya koymuş bulunmaktadır.

2. Üç-dört bin yıllık çok eski ve köklü bir tarihe sahip olan ve eldeki yazılı kaynaklara göre, ta milattan önceki yıllardan başlayarak büyük devletler ve medeniyetler kurmuş olan Türk kavmi, coğrafya koşullarının, zamanın, bağlı bulunduğu dinin, kendisini biçimlendiren sosyal-siyasi yapının ve içinde bulunduğu medeniyet alanlarının gerçeklerine göre, birbirinden farklı, değişik alfabeler kullanmıştır. Bunlar Run, Uygur, Mani, Brahmi, Süryani, Arap, Ermeni, İbrani, Got, İslav ve Latin alfabesi gibi alfabe türleridir. Ancak, X. yüzyılda Orta Asya'da, Karahanlılar döneminde toplu olarak İslam'ın kabulünden sonra kullanılmaya başlayan Arap alfabesi, yaygınlık ve süreklilik açısından bunların arasında en uzun süren bir alfabe türü olmuştur. Bu bağlamda, Türk dünyasının Anadolu bölgesinde de bağlı bulunulan İslam medeniyeti çerçevesinde, XI. yüzyıldan XX. yüzyılın ilk çeyreğine kadar Arap alfabesi kullanılmagelmiştir.

Konumuzun dışında kaldığı için Türklerce kullanılan öteki alfabeleri bir yana bırakarak doğrudan doğruya Arap yazısının niteliğine ve temel özelliklerine işaret etmekle yetinelim.

3. Arap alfabesi, bilindiği üzere, Hami-Sami dil ailesine bağlı Arap dilinin gereklerine ve sistem yapısına uygun bir alfabedir. Temel ses yapısı ünsüzler iskeletine dayanır. Bu nedenle yazıda *elif* (ﻩ), *vav* (ﻮ) ve *ye* (ﻲ) harfleri ile karşılanan üç ünlüden fazlasına yer verilmez. Üstelik bu harfler de yalnız ünlüsü uzun sözlerde yazılmakta, kısa ünlülü sözlerde yazılmamaktadır. Bunun yanında *vav* (ﻮ) ve *ye* (ﻲ) harfleri, aynı zamanda *v* ve *y* ünsüzlerini de karşıladığı için bunların birer ünlü değeri kazanabilmesi, bu harflere kendilerinden önce birer *elif* (ﻩ) harfinin eklenmesine bağlıdır. Bu üç harf ile dildeki ve özellikle Türkçedeki 8-9 ünlü sesin karşılanabilmesi, ancak bu harflere birden fazla ses değeri vermekle mümkün olabilmektedir. Nitekim *elif* ve *he* (ﻩ , ﻪ , ﻲ) *a*, *e*; *elif* ve *vav* (ﻮ , ﻮ) *o*, *u*, *ö*, *ü*; *elif* ve *ye* (ﻲ , ﻲ) de *ı*, *i* seslerini karşılamaktadır.

Ünsüzlere gelince: Bunlarda da birbirine yakın boğumlanma noktalarına göre çeşitlenen bir bolluk vardır. Söz gelişi *k* ünsüzünün ön ve arka damaktan çıkışına göre *kef* (ﻚ) ve *kaf* (ﻚ) olmak üzere iki türü; *h* ünsüzünün *ha*, *hı* ve *he* (ﺎ , ﺦ , ﺢ) biçiminde üç türü; *s*

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/3 Spring 2009*

ünsüzünün ince, kalın ve peltek olmak üzere sin, sat ve peltek s denilen (س, ص, ث) üç türü; z ünsüzünün ze, zel, zı, dat (ض, ظ, ذ, ز) diye adlandırılan dört türü vardır. Bu ünsüzlerin birer heceye dönüşmesini sağlayan sesli harfler yani ünlüler ise yazılmamaktadır. Ayrıca, kef (ك) örneğinde görüldüğü gibi, bu ünsüz yalnız k'yi değil, aynı zamanda g'yi, n'yi ve bir damak sesi olan genzel n'yi (ن) de karşılamaktadır. Bu alfabede bir de hemze (ء), ayın (ع) ve hı (ح) gibi söylenişi güç boğaz ve gırtlak sesleri vardır.

Arapçanın gramer yapısında Türkçede olduğu gibi kökler de sabit değildir. Üçlü, dördü, beşli seslerden oluşan ve vezin denilen birtakım kalıplara bağlıdır. Bunlar “zait harfler” (eklemeli, ilaveli) denilen yeni harfler eklenerek ve sözcüklerin köklerinde bazı kırılmalar yapılarak yeni sözler üretilebilir. Bu durumu basit bir örnekle açıklamak gerekirse, söz gelişi faale veznindeki görülen geçmiş zaman üçüncü kişiyi karşılayan üçlü bir *k(e)t(e)b(e)* (كتب: yazdı) sözünden yeni sözler üretmek için vezin değişikliği yapılarak fâil vezninde *kâtip*, mef'al vezninde *mekteb*, mef'ul vezninde *mektub* sözleri ortaya çıkar. Vezin kalıpları Arap dilinin bütün söz varlığı için geçerlidir. Üstelik Arap harfleri başta, ortada ve sonda ayrı yazılışlara sahip olduğu için, aslında 33 harfli Arap alfabesi 99 farklı yazılış biçimini içermektedir. Bu nitelikte bir alfabe, Türkçe sözlerin yazılışı için yeterli olmadığı gibi, dilimize Arapça ve Farsçadan girmiş sözlerin okunup anlaşılabilmesi de Arap dilinin yapı ve işleyişinin bilinmesini gerekli kılmaktadır. Türk dili açısından öğrenimi ve uygulaması çok güç bir alfabedir.

4. Arap dilinin sözcük köklerinde değişiklik yapan çekimli (tasrifli, flexionelle) bir dil olmasına karşılık, Altay dil ailesinden gelen Türkçede, böyle bir durum yoktur. Eklemeli bir dil olduğu için sözcük kökleri sabittir. Yeni söz türetmeleri, köke eklenen eklerle karşılanmaktadır. Ses yapısı da bambaşka bir düzene bağlıdır. Niteliği bakımından, Arapçanın aksine, ünlülere ağırlık veren bir dildir. Dokuz ünlüsü vardır. Türkçede, ünsüzlerin boğumlanma noktalarına göre birbirinden ayrı harfler ile de gösterilmesine gerek yoktur. Çünkü Türkçede egemen olan kalın ve ince ünlüler temelindeki ünlü uyumu dediğimiz ses kuralı, ünsüzler arasındaki boğumlanma düzenini de kolaylıkla sağlayabilmektedir. İnce ünlüler ile hece kuran ünsüzler ön sırada, kalın ünlüler ile hece kuran ünsüzler ise arka sırada boğumlanan ünsüzler niteliğindedir: *başlamak, beklemek, başarmak, közlemek, görmek, koz, köz, göz; sarmak, sorun, sakal, sevinç, taşımak, tepinmek* vb. örneklerde görüldüğü üzere, Türkçede, Arapçanın birbirinden farklı ikili, üçlü, hatta dördü sessiz harflerine hiç mi hiç gerek yoktur. Ayrıca, Osmanlı imlası, XV. yüzyıl

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/3 Spring 2009*

ortalarından sonra Arapça, Farsça ve Türkçenin karışmasından oluşmuş klasik ve yazıda ünlüleri gösterilmeyen kalıplaşmış, klişe durumunda bir yazı türü oluşturduğundan, bu yazıda sözcüklerin doğru yazılıp okunabilmesi, Arap ve Fars dillerinin gramer yapılarının da iyi bilinmesini gerekli kılmıştır. Ünlüler yazılmadığı için aynı güçlük Türkçe sözcükler için de gerekli idi. Söz gelişi, اون biçiminde yazılan bir sözün *on* mu, *un* mu, *ön* mü, *ün* mü okunacağı; كورك biçimindeki bir yazılışın ise *kürek* mi, *kürk* mü, *gevrek* mi, yoksa *görüün* mü okunacağı yalnız o sözün o cümle içindeki anlam yakıştırmasına bağlı kalıyordu.

Arap yazısı kalıplaşmış bir klişe yazısı olduğundan yazılış ile söyleyiş arasında da ayrılıklar ortaya çıkıyordu. Söz gelişi *bārgir* (بارگیر) yazılıp *beygir*, *gögercin* (گوجرجن) yazılıp *güvercin*, *gelüb* (گلوب) yazılıp *gelip*, *gizlü* (گزلو) yazılıp *gizli*, *gördi* (گوردی) *gördü* okunması gibi. Arap yazısının Türk dili ve Türk insanı için oluşturduğu bu önemli güçlükler daha başkalarını da eklemek mümkündür¹. Ama sonuç olarak Arap dilinin ses özelliklerine ve gramer yapısına göre kurulmuş bir alfabenin, büsbütün başka bir ses yapısına ve gramer ölçülerine bağlı bir dile uygulanması büyük güçlükler doğuruyor; büyük sorunlar yaratıyordu. Dolayısıyla bu yazıyı okuyup öğrenmek güç olduğu için, Osmanlı toplumundaki okuyup yazma oranı ve eğitim çok düşük bir düzeyde kalıyordu.

5. Arap alfabesindeki bu yetersizlik Osmanlı İmparatorluğu'nda batılılaşma hareketlerinin başladığı *Tanzimat* döneminde doğal olarak alfabe ve imla sorununu gündeme getirmiştir. *Cemiyet-i İslamiye*'nin kurucusu (1862) Münif Paşa'dan başlayarak gerek bilimsel kuruluşlar gerek Mirza Feth Ahundov, Ali Suavi, Hüseyin Cahit, Abdullah Cevdet, Cenap Şahabettin, Celâl Nuri gibi edebî şahsiyetler ve yazarlar tarafından ele alınan bu sorun, 1908 İkinci Meşrutiyet dönemini aşarak 1919 yılına kadar uzanmıştır. Bu dönemde alfabe ve yazım (imla) konusunda yer alan farklı görüşler iki temel noktada özetlenebilir. Bunlar: **1.** Arap alfabesinin Türk dili için yetersiz olduğu gerekçesi ile bu alfabenin düzeltilmesi yani ıslahı yönündeki eğilim ve öneriler. **2.** Arap yazısının Türk dilinin yapısına uygun düşmediği ve yapılması düşünülen düzeltmelerin sağlıklı bir sonuç vermeyeceği görüşünden hareket ederek yeni bir alfabenin kabulü yönündeki öneriler.

¹ Bu konuda daha ayrıntılı bilgiler için bkz. Zeynep Korkmaz, 1974, s. 51–58; 1991, s. 11–19; 2007, s. 381–388, 389–395, 527–534, 719–726 (ve s. 727–736); Hasan Eren, 1991, s. 3–10; Mertol Tulum, 1991, s. 23–27; Hamza Zülfiyar, 1991, s. 29–33; 2008, s. 1–7; Mustafa Öner, 2008, s.1–5; Dilek Batislam, 2008, s. 1–5.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/3 Spring 2009*

Sonuç olarak bu tarihî süreçte, Ahmet Mithat Efendi, Şemsettin Sami, Enver Paşa gibi Arap alfabesine yeni işaretler ekleme veya her harfi ayrı ayrı yazma yönündeki ıslah denemeleri de², yeni bir alfabe getirme önerileri de başarısız olmuştur. İşte Cumhuriyet dönemine girildiği zaman soruna sağlıklı bir çözüm getirilememiş ve konu sallantıda kalmış bulunuyordu. Çünkü konuyu çözümsüzlüğe götüren temel sorun, Arap alfabesinin Türk dili için son derece yetersiz oluşundan kaynaklanıyordu. Öte yandan alfabe konusunun Osmanlı toplumunda geçirdiği tarihî ve sosyal süreç, eskisinden farklı yeni bir alfabenin kabulünü gerekli kılıyordu.

6. Cumhuriyet dönemi, bağlı bulunduğu temel ilkeler ve devlet felsefesi açısından, Türk ulusunun sosyal ve kültürel alandaki kalkınmasını, geçirdiği tarihî ve sosyal değişim süreçlerini de dikkate alarak çağdaşlaşma yönündeki önlemlere bağlamış olduğundan, alfabe sorununa da sağlıklı bir çözüm getirme gereğini duymuştur. Bu dönemin Atatürk devrimleri dediğimiz yenileşme hareketleri, niteliği bakımından birer kültür devrimidir. Amaç, Türk toplumunu çağdaş uygarlık düzeyinin (muasır medeniyet seviyesinin) ön safında yer alabilecek bir toplum durumuna getirebilmektir. Bu devrimlere temel oluşturan düşünce ve görüşler de hayalî birer görüş ve düşünceler değildir. Doğrudan doğruya Türk halkının tarihî, sosyal ve kültürel gereksinimlerinden kaynaklanan, özleri bakımından da bu gereksinimleri karşılayabilecek nitelikte olan yenileşme hareketleridir. Osmanlı Devleti'nin son yüzyılının batıya yönelmiş bir Türk aydınlanma çağı olması (Halil İnalcık, 2006, s. 362-366) ve Atatürk'ün batıcı laik okullarda pozitif bilim anlayışı ile yetişmesi, bu yenilikleri Türk tarihinin doğal gelişimi ve mantıklı bir sonucu durumuna getirmiştir. Dolayısıyla, bu devrimlerden her biri, tarihî dönüşüm ve gelişimlerin süzgecinden geçmiş ve tarih bilinci ile yoğrulmuş icraat ve uygulamalardır. Konuya bu açıdan eğilerek yapılacak saptama şudur: Dilimize Arap ve Fars dillerinden geçen binlerce sözcük ve bunlarla ilgili kurallar, Türk dilini nasıl Arap ve Fars dillerinin tutsağı durumuna getirmişse, Arap alfabesi de Türk dilinin yazıya dönüşmesini aynı biçimde bir tutsak durumuna getirmişti. Türkçenin yapı ve işleyişiyle taban tabana zıt olan böyle bir alfabenin kendi ses ve işleyiş düzenine uygun bir alfabe ile değiştirilmesi gerekiyordu. Bu alfabe Latin alfabesi temelinde oluşturulacak, Türk dilinin özelliklerine uyarlanmış bir Türk alfabesi olabilirdi. Çünkü Latin alfabesi, bu bakımdan çok elverişliydi. Esasen Atatürk'ün kafasında, böyle bir alfabe değişikliğine ilişkin düşünceler ta 1900'li yıllardan beri yer almış bulunuyordu (Zeynep Korkmaz,

² Zeynep Korkmaz, 1974, s. 53, 2007/1, s. 383; Hamza Zülfiyar, 1991, s. 32.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/3 Spring 2009*

1992, s. 5-10). Öte yandan Türk ulusunun çağdaşlaşma yolundaki atılımlarının verimli bir sonuç doğurabilmesi, öncelikle Türkçenin yapı ve işleyiş ölçülerine uygun ve öğrenilmesi kolay bir alfabenin kabulünü zorunlu kılıyordu. Latin alfabesinin, Türkçeye uyarlama bakımından en elverişli alfabe olması, önemli bir benimseme nedeni idi. Ayrıca, ulusal temeldeki batılılaşmada da gelişmelere yardımcı olacaktı.

Ancak, şurası da bir gerçektir ki yepyeni bir alfabe sistemine geçiş için önce toplumun ve alışlagelmiş geleneksel koşulların böyle bir yeniliği kabule elverişli bir duruma getirilmesi gerekiyordu. Çünkü bin yıllık bir geçmişi olan Arap alfabesinin terk edilerek yepyeni bir alfabeyle geçilmesi kolay değildi. Nitekim 1923-1928 yılları arasında bu konuda yapılan tartışmalarda, yeni bir alfabenin kabulünü, bir yandan dine aykırı gören, öte yandan da geçmişe ve geçmişteki zengin kültürümüze sırt çevirme gibi algılayan aydınlar vardı. Bu konuda, basında aleyhte yazı ve demeçler yer alıyor; TBMM’nde ortamı gerici tartışmalar yapılageliyordu (Zeynep Korkmaz, 1974, s. 53-54, Hasan Eren, 1991, s. 4-5). Ama Atatürk başta olmak üzere, Türk toplumunun artık sağlıklı temeller üzerine oturtulması gerektiğini düşünen aydınlar, Latin alfabesinin kabulünü kaçınılmaz sayıyorlardı. Bu konuda 1923-1928 yılları arasındaki tartışmalar konuyu yeterince olgunlaştırmıştır. Bunun oluşunda, 1 Kasım 1922’de saltanatla hilafetin birbirinden ayrılması, 3 Mart 1923’te hilafetin kaldırılması, *Tevhid-i Tedrisat* (Eğitim Birliği) kanununun kabulü, 1924’te uluslararası rakamların kabulü, Şer’iye ve Evkaf Vekâletinin lağvı ve medreselerin kapatılması, 25 Aralık 1925’te İslam takvimi yerine uluslararası takvim ve saat ölçülerinin kabulü gibi yenileşmeler ile de hedefe yaklaşıldığı için, son olarak 1 Kasım 1928 tarihinde çıkarılan 1353 sayılı kanunla yeni Türk alfabesi kabul edilmiştir.

7. Yeni Türk alfabesi her ne kadar Latin alfabesi temel alınarak hazırlanmış ise de Türkçenin taşıdığı özellikler açısından Türkçenin ses yapısına da çok uygun düşen bu alfabe olmuştur. Çünkü bu alfabede, Avrupa uluslarının yazılışında görülen *ch*, *sch*, *tsch* gibi ikili, üçlü ve dördü harflere yer verilmemiştir. Tek harfli bir yazı sistemine dayandırılarak her ses işaretle gösterilmiştir. Uygun bir ayarlama ve *ı*, *ü*, *ö* gibi harflerin eklenmesiyle dilimizdeki 9 ünlünün sekiz ayrı ünlü işareti ile karşılanmış olması da bu alfabenin dile uyarlanmasını çok kolaylaştırmıştır. Ayrıca, kendi dilimizin gereklerine göre *c*, *ç*, *ş*, *j*, *ğ* gibi özel ses değerlerindeki harflerin üretilmiş olması, onu taklitçi bir alfabe olmaktan kurtarıp ulusal bir Türk alfabesi durumuna getirmiştir. Atatürk’ün, gerçekleştirilecek alfabe devrimi dolayısıyla, daha kanun çıkmadan önce, 8-9 Ağustos 1928 gecesi, İstanbul Saray-burnu Parkında yaptığı konuşmada yer

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/3 Spring 2009*

alan: “Bir milletin, bir toplumun yüzde onu, yirmisi okuma yazma bilir, yüzde sekseni doksanı bilmezse bu ayıptır. Bundan insan olanlar utanmak lazımdır. Bu millet utanmak için yaratılmış bir millet değildir; iftihar etmek için yaratılmış, tarihini iftiharla doldurmuş bir millettir! Fakat, milletin yüzde sekseni okuma yazma bilmiyorsa bu hata bizde değildir. Türkün seciyesini anlamayarak kafasını birtakım zincirlerle saranlardadır. Artık mazinin (geçmişin) hatalarını kökünden temizlemek zamanındayız. Hataları düzeltereğiz” (Mustafa Kemal Atatürk, 1952, s. 253; Atatürk’ün Maarife Ait Direktifleri, 1928, s. 29).

1 Kasım 1928 tarihinde, TBMM’nin o yılki açış konuşmasında yeni kabul edilen Latin alfabesini hedef alarak konuşmasını: “Aziz Arkadaşlarım, yüksek ve ebedî yadigârınızla büyük Türk milleti yeni bir nur âlemine girecektir” (Mustafa Kemal Atatürk, 1961, s. 359-360) sözleriyle bitirmiş olması, bu alfabenin ileriki gelişmeler açısından ne denli elverişli olduğunun ifadesidir. Gerçekten de Atatürk’ün öncülüğünde, başöğretmen sıfatıyla Tekirdağ’dan başlayarak Bursa, Çanakkale, Sinop, Samsun ve Sivas illerinde yaptığı alfabe gezisi ve halkın bu alfabeyle karşı gösterdiği ilgi ile halk okulları (*millet mektepleri*) bu alfabeyle öğrenmenin ve bu alfabe ile okuyup yazmanın ne denli kolay olduğunu kesin bir biçimde ortaya koymuştur. Gerçi Latin alfabesi, dilimizde yer etmiş Arapça *katil* (< *katil* = öldürme), *katil* (< *ka:til* = öldüren), *kadir* (< *kadr* = değer), *kadir* (< *ka:dir* = güçlü) gibi aralarında anlam ayrılığı bulunan uzun ve kısa yazılışlı sözler ile *adalet* (< *ada:let*), *idare* (< *ida:re*), *nümine* (< *nümu:ne*), *rica* (< *rica:*), *şair* (< *şa:ir*), *vali* (< *va:li*) gibi sözlerdeki uzunlukların yazımda yer almaması bazılarınca bir sakınca gibi görünse de, yazım kurallarında Arapça ve Farsça sözler temel alınmadığı için çok sınırlı sayıdaki bu sözlerin söylenişindeki aksamaların sağlıklı bir eğitimle kolayca giderilebileceği düşünülmüştür.

Atatürk’ün derin tarih bilinci ve sosyal gerçeklik anlayışı ile kısa zamanda sağlam bir temele oturtulan yeni Türk alfabesinin Türk ulusunun sosyal ve kültürel yaşamında ortaya koyduğu etki ve sonuçlar da şöylece özetlenebilir:

8. Mustafa Kemal Atatürk, *Millî Mücadele* dediğimiz *Kurtuluş Savaşı*’nı başlatırken iki temel hedefe yönelmiş bulunuyordu. Bunlardan birincisi ulusal egemenliğe dayalı tam bağımsız bir Türk devleti kurmak; ikincisi de yukarıdaki açıklamalarda dile getirildiği üzere, bu devleti, çağdaş medeniyetin ön safında yer alabilecek bir düzeye çıkarma yolunu açmak, bu yolu tıkayan engelleri ortadan kaldırmaktı. Konuya bu açıdan bakınca, diyebiliriz ki: Türk ulusu,

---

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/3 Spring 2009*

Atatürk'ün önderliğinde bir Kurtuluş Savaşı vererek nasıl kendi gücü ile ulusal egemenliğe bağlı bir devlet durumuna gelmişse, sosyal ve kültürel alandaki yenileşmeleri de kendi iradesi ile ortaya koyabilmiştir. Bu bağlamda, yeni Türk alfabesi, Arap ve Fars dillerinin egemenliğini yıkarak Türk dilinin egemenlik ve gelişme yolunu açan sağlam bir araç olmuştur.

9. Alfabe devrimi, Atatürk'ün de belirttiği üzere bütün öteki devrimlerin ve özellikle “Her gelişmenin ilk yapı taşı” (Mustafa Kemal Atatürk, 1959, s. 345) niteliğindedir. Alfabesini öğrenebilmek için, önce kendi dilini egemenliği altına almış yabancı dillerin kurallarını öğrenme güçlüğü ile karşı karşıya kalan bir toplum, asla bilgi genişliğine ve yaratıcılığa ulaşamazdı. Eğitim için en iyi araç, kolay öğrenilebilecek bir alfabeyle sahip olmaktı. Bu bakımdan yeni Türk alfabesi, her bireye, eskisinden farklı yeni bir kolay öğrenme ufku açmıştır. Böylece bir yandan okullar, bir yandan da halka yönelmiş *millet mektepleri*, okuyup yazmayı bir sorun olmaktan çıkarmış ve kolaylaştırmıştır. Alfabe devriminden önce toplumun en çok yüzde onu, yüzde yirmisi okuma yazma bilirken, geçmişin birtakım ihmallerine rağmen bugün bu oranın %95'i aşmış olması, birinci derecede yeni Türk alfabesinin niteliği ile ilgilidir. Türkiye İstatistik Kurumunca yayımlanan 2007-2008 yılı rakamlarına göre, 8 yıllık ilköğretimde okullaşma oranı erkek nüfusunda %98'e kadın nüfusunda %96'ya çıkmış bulunmaktadır.

10. Latin alfabesinin kabulü, bazı aydınların alfabeyi din temelinde algılama biçimindeki saplantılarından kurtararak ona ulusal bir kültür aracı özelliği kazandırmıştır.

11. Alfabe devrimi, 1923-1928 yılları arasındaki tartışmalar sırasında, Latin alfabesine geçme önerilerini, geçmişimize ve geçmişteki bin yıllık kültürümüze sırt çevirme gibi algılayarak ayak direyen aydınların kuruntularını da boşa çıkarmıştır. Çünkü eski zengin kültürümüzün göstergesi olan Arap harfli yüz binlerce eser kitaplardaki yerlerini korumuştur. Dil, tarih, edebiyat, felsefe, hukuk gibi Türk kültürünün geçmişteki dönemleri üzerinde de çalışanların Arap alfabesini öğrenmeleri, hatta Arap ve Fars dillerini bilmeleri engellenmemiş; aksine zorunlu kılınmıştır. Geçmişin bu nitelikteki yanılgıları konusunda şöyle tipik bir örnek gösterilebilir; Türk diline, Türk edebiyatına ve Türk tarihine yaratıcı araştırmaları ile büyük katkılar sağlamış ve 1924 yılında Atatürk'ün direktifi ile İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesine bağlı Türkiyat Enstitüsünü kurmuş olan Prof. Dr. Fuat Köprülü (o yıllarda İstanbul Darülfünununda müderris) gibi değerli bir bilim adamı bile, başlangıçta “Harf Meselesi” başlıklı makalesinde bakınız ne diyor:

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/3 Spring 2009*

“Harf meselesinin bir ulus için hayati değil, tali bir konu olduğu, harflerin değiştirilmesini isteyenler bu işi sıradan bir mantık meselesi olarak muhakeme etmeyip de bir ilim meselesi olarak incelerlerse bunu teslim etmek mecburiyetinde kalırlar.” Köprülü bu makalesinde: “Sosyal olaylar üzerinde etkili olabilmek için sosyal ölçülere uyma zorunluluğunun bulunduğunu, ancak ve ancak bu ölçülere bigâne kalanlar Latin harflerini kabule taraftar olabilirler vb.” görüşlerden hareket ederek alfabe değişimine karşı çıkmıştır (*Millî Mecmua*, 1926, c. VII, s. 1206-1207; Hasan Eren, 1991, s. 5-6) Ancak, aynı Köprülü Fuat, harf devriminin 10. yıl dönümünde yazdığı “Alfabe İnkılâbı” başlıklı yazısında: “Bu inkılâbın, Atatürk’ün önderliğinde, ortaçağ doğu kültüründen silkinip çağdaş batı kültür dairesine girme iradesinin göstergesi olduğu ve bunun muhaliflerce geç anlaşıldığı” (*Ülkü Dergisi*, 1938, c. XII, s. 67, s. 1-2). görüşünden hareket ederek bu devrimin nasıl geliştirici bir sonuç getirdiğini, ülkenin kültürel ve ekonomik yapısına nasıl bir katkı sağladığını sergileyerek harf devrimine gerçek yerini vermiştir.

12. Yeni Türk alfabesinin sağladığı en önemli sonuçlardan biri de, 1932 yılında gerçekleştirilen Dil Devriminin hazırlayıcısı olarak ona geçişi kolaylaştıran bir köprü görevi yüklenmiş olmasıdır. Arap yazısının bırakılması ile Arapça ve Farsça kelimeler en büyük desteğini kaybetmiş olduğundan, Yazı Devrimi, dilimize kuralları ile birlikte girmiş ve halkça benimsenerek Türkçeleştirilememiş yabancı kelimelerin dilden atılmasını kolaylaştırmıştır. Dil konusunu su yüzüne çıkarmıştır. Dolayısıyla Türk diline önemli kazançlar sağlamıştır (Zeynep Korkmaz, 1974, s. 58-59; Hamza Zülfiyar, 2008, s. 1-7).

13. Kolay yazılıp kolay okunabilen Latin alfabesi, Türk toplumunun kalkınıp gelişmesinde çok önemli bir etken olmuştur. Arap alfabesinde olduğu gibi çok sınırlı bir aydınlar kesiminde kalmayıp halkla bütünleşerek ve kırsal kesimleri de içine alarak eğitim alanındaki gelişmede, alfabeden kaynaklanan geri kalmışlığı gidermiştir. Bu durumun doğal bir sonucu olarak halkın kendi meslekleri ile ilgili konu ve alanlarda, çok daha kolay bilgilenip gelişmesini sağlamıştır. Bu durum, toplumun her kesimi için ekonomik kalkınmanın da itici gücü olmuştur. Eğitimsiz, sıradan bir çiftçinin, bir ziraatçının, bir besicinin veya bir sanat erbabının meslek icrası ile okuyup yazması yerinde, geliştirici bilgilere ulaşabilen bir meslek erbabının elde edeceği başarı ve ekonomiye yapacağı katkı elbette tartışma götürmez bir gerçektir.

Bu noktada akıllara takılabilecek güncel bir hususa da açıklık getirmek isteriz: Bugün ülkemizin kırsal alandaki çok sınırlı

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/3 Spring 2009*

bazı kesimlerinde özellikle kadınlar ve kız çocukları arasında tek tük de olsa okuyup yazması olmayanların da yer almış olması, alfabeden kaynaklanan bir sorun değildir. Geleneksel ve dinsel temeldeki bazı saplantıların ve bunlara karşı yeterli etkileyici önlemlerin alınamamış olmasından kaynaklanmıştır.

Sonuç olarak, Latin alfabesi temelindeki ulusal Türk alfabesi eğitimde, ülkenin sosyal, kültürel ve ekonomik alanlardaki kalkınmasında ve dilimizin Türkçeleştirilmesinde önemli bir etken olmuştur. Kalkınmayı kolaylaştıran bir manivela görevi yüklenmiştir. Konuya günümüz açısından bakılırsa, alfabe devriminin ortaya koyduğu sonuçların ne denli verimli olduğu gün gibi aşikârdır.

14. Yeni Türk alfabesi, yukarıda belirtilen özellikleri ve çağdaş değerlere ulaşma hedefine yönelmiş felsefesi ile Türkiye Cumhuriyeti'ni bir bakıma batı dünyası ile de bütünleştirmiştir. Türk devletinin batıdaki siyasal imajını sosyal ve kültürel açıdan da güçlendirmiştir.

15. Alfabe değiştirme konusu, daha değişimden önce bile lehte ve aleyhte tartışmaların yapıldığı yıllardan başlayarak batı devletlerinin de dikkatle izledikleri bir konu olmuştur. Çünkü bu devletler, dünya tarihinde bir benzeri görülmeyen böyle bir devrimin Türk toplumunun sosyal ve kültürel gelişimi üzerinde yapacağı olumlu etkileri çok iyi görüyorlardı. Örnek olarak bu devrimin İngiliz ve Amerikan basınındaki yansımaları ele alınabilir. O günlerin İngiliz basınında alfabe değişikliği ile ilgili şu haberler dikkati çeker: “*Türkler top yekün bir kültür seferberliği başlattılar. Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal, il il, kasaba kasaba dolaşarak elinde tebeşir, tahta başında bakkala, kasaba, işçiye, erkeğe, kadına okuma yazma öğretiyor... Dünya bugüne kadar bir cumhurbaşkanının elinde tebeşir halka okuma yazma öğrettiğini görmedi.*” (Mustafa Öner, 2008, s. 2).

O dönemin Amerikan belgelerinde yer alan bilgiler ve *The New York Times* ve *National Geographic Magazine* dergilerinde çıkan yazılar, Türkiye Cumhuriyeti'nin Atatürk eliyle başlattığı bu kültür seferberliğinin ne denli önemsendiğini gösteren belge ve tanıklardır (Bilal Şimşir, 2006, s. 1-59)

16. Değerli, Em. Büyükelçi Bilal Şimşir'in incelemelerine göre, yeni Türk harfleri müteveffa İtalyan Türkoloğu Ettore Rossi'nin de işaret ettiği üzere, aradan çok zaman geçmeden Hatay, Kıbrıs, Yunanistan, Bulgaristan, Yugoslavya, Romanya gibi ülkelerde yaşayan Türklerce de benimsenmiştir (Bilal Şimşir, 2006, s. 117-142).

Bugün Türk alfabesi, Türkiye dışındaki çağdaş Türk devletlerinde de uzun süren Arap, Latin, Kiril alfabeleri arasındaki

---

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic*

Volume 4/3 Spring 2009

gidip gelme değişimlerinden sonra Kiril harflerinden koparak ortak bir Latin alfabesinde birleşme yolundaki gelişmelere de çok elverişli bir ortam hazırlamıştır. Bu yöndeki geçişlerin tamamlanmakta olması, kuşkusuz nüfusu 200 milyonu aşmış ortak Türk dünyasında, Türkçe temelinde ortak bir iletişim dilinin ve kültür birliğinin kurulmasını da (Zeynep Korkmaz, 2007/4, s. 711-718) kolaylaştırarak önemli bir etken olacaktır.

KAYNAKÇA

- ATATÜRK, Mustafa Kemal (1959, 1961). *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri I*, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları, 2. baskı, Ankara.
- ATATÜRK, Mustafa Kemal (1952). *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II*, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları, Ankara.
- Atatürk'ün Maarife Ait Direktifleri* (1939). Maarif Vekâleti Ana Program Hazırlıklar Serisi: A. nu: 1, İstanbul.
- EREN, Hasan (1991). "Dilde Birlik, Yazıda Birlik", *Dil ve Alfabe Üzerine Görüşler*, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu (AKDITYK) Yayınları, Ankara, s. 3-10.
- İNALCIK, Halil (2006). *Doğu Batı: Makaleler I*, Doğu Batı Yayınları, 3. baskı.
- KOCATÜRK, Utkan (1999). *Atatürk'ün Fikir ve Düşünceleri*, ATAM Yayınları, Ankara.
- KORKMAZ, Zeynep (1963). *Türk Dilinin Tarihi Akışı İçinde Atatürk ve Dil Devrimi*, Ankara Üniversitesi DTCF Yayınları, Ankara.
- KORKMAZ, Zeynep (1974). *Cumhuriyet Döneminde Türk Dili*, Ankara Üniversitesi DTCF Yayınları, Ankara.
- KORKMAZ, Zeynep (1991). "Türk Dili ve Arap Alfabesi", *Dil ve Alfabe Üzerine Görüşler*, (AKDITYK) Yayınları, s.11–19.
- KORKMAZ, Zeynep (1992). *Atatürk ve Türk Dili: Belgeler*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/3 Spring 2009*

-
- KORKMAZ, Zeynep (2007/1). "Harf Devrimi", *Türk Dili Üzerine Araştırmalar*, C. III, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, s. 381-388.
- KORKMAZ, Zeynep (2007/2). "Atatürk ve Yazı Devrimi Üzerine", *Türk Dili Üzerine Araştırmalar*, C.III, S.389-395.
- KORKMAZ, Zeynep (2007/3). "Arap Alfabeti ve Türk Dili", *Türk Dili Üzerine Araştırmalar*, C.III, s. 719-726.
- KORKMAZ, Zeynep (2007/4). "Türk Dünyası ve Ortak Yazı Dili", *Türk Dili Üzerine Araştırmalar*, C.III, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- KÖPRÜLÜ, Mehmet Fuat (1926). "Harf Meselesi", *Millî Mecmua*, C.VII, s. 1206-1207.
- KÖPRÜLÜ, Mehmet Fuat (1938). "Alfabe İnkılâbı", *Ülkü Dergisi*, C.XII, s. 67, s. 1-2.
- ÖNER, Mustafa (2008). "Atatürk'ün Yazı Devrimi", Türk Dil Kurumunun 80. Yıl Dönümünde Harf İnkılâbı Panelinde (27 Ekim 2008) Sunulan Bildiri Metni, s.1-5.
- ŞİMŞİR, Bilal (2006). *Türk Harf Devrimi Üzerine İncelemeler*, ATAM Yayınları, Ankara.
- TULUM, Mertol (1991). "Alfabe ve Eski Alfabemiz Üzerine", *Dil ve Alfabe Üzerine Görüşler*, AKDITYK Yayınları, Ankara, s. 23-27.
- ZÜLFİKAR, Hamza (1991). "Arap Harflerinden Yeni Türk Harflerine", *Dil ve Alfabe Üzerine Görüşler*, AKDITYK Yayınları, s.29-39.
- ZÜLFİKAR, Hamza (2008). "Yeni Türk Harflerinin Türk Diline Kazandırdıkları", Türk Dil Kurumunun 80. Yıl Dönümünde Harf İnkılâbı Panelinde Sunulan Bildiri Metni, s.1-7.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/3 Spring 2009*